

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:

десетог, двадесетог и последњег дана
свакога месеца на табаку и по.

ПРЕТПЛАТНА ЦЕНА:

на годину 4 фр., на по год. 2 фр., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају

ВОДА ШТО ЈЕ ПИЈЕМО.

(Продужење.)

Чиста вода има и то својство, да се са свима осталим течностима, изузевши живу и уља, врло радо и у сваком размеру меша, те мешајући се, њих растањује и њиову љутину и снагу разблажује. Исто се тако меша са небројним тврдим телима, и мешајући се, њих раствара и то баш оне ствари што су за живот нуждне, те у томе је од велике користи за многе све најважније потребе живота. Кад се у чашу воде баци комад шећера и комад стаклета, шећер се за неколико тренутака разиђе по њој, раствори га, а стакло може на веки у њој лежати, не разиђе се, не раствори га. Још је знаменитије ово: напуни две једнаке чаше водом, па бацај у једну шећера, а у другу соли толико, колико год може вода да прима и да раствара, и видићеш, да 1 фунта воде близу 2 фунте шећера у себе прими, раствори, и изађе као нека густа питија; а соли неприми ни $\frac{1}{2}$ фунте па што год даље додајеш остаје у њој нерастворено. Отуда се види, да ни од растворљивих ствари не прима сваку једнако већ од неких и то баш од нужднијих сила више, и то тим више, што је ствар која чистија.

Потпуно чисте воде у природи нема. Понајчистија је она, што кишом падне; ал' и та има увек више ил' мање нечистоће, што је из ваздуха спере. Још више је помешана изворска и бунарска вода са оним различним растворљивим материјама, на које кроз земљу текући наилази. Речне воде носе ових материја декад толико много, да се већ голим очима види нечистоћа. Отуда оне различне боје у воде: нека је река готово црвена, од онога многога црвеног блата и песка, што их собом вуче; нека је чисто бела,

јер носи гомилу белогa блата и земље; нека је мрка, јер дерући преко тресета њега опира; ако многу црницу земљу собом носи, а она је готово црна; има их зелених и жутих, ако је такав пeсак и блато. Само на бистрини дубоких и мирних мора, де се не може провидети дно, види се, да је природна боја од чисте воде на великој дубљини исто онако плава, као што је на великој дубљини плав ваздух, и као што је плав лед и стакло и свака друга провидна и без боје ствар, чим су од знатне дубљине или дебљине.

Многе од тих материја што их вода ронећи кроз земљу опира и собом носи растворе се у њој исто онако, као оно шећер и со, те се голим очима недају познати; али ни она најбистрија изворска ни она кроз камен цеђена пијаћа вода није онако чиста као што се чини; свака има у себи више ил' мање од различних ствари растворено, декоја тако много да сасвим јасно неки кус одаје, те онда већ и неспада у род обичне већ у род минералске ил' рудне воде.

По чистоћи долази кишњица на прво место, за њом речне воде, онда извори и бунари, а најпосле рудне воде и воде морске и језерске.

Најчистија је она кишњица што се не ухвати одма на почетку пљуска, већ мало доцније, кад су први млазови сву нечистоћу из ваздуха испрали, омили, па не она, што цури с кровова, већ она, што је на правце од облака у ведре хватамо.

Иза кишњице долази по чистоћи речна вода, особито из оних река, што теку коритом од самога љутца камена, де не може вода ни мрве да раствори. Таких вода има особито по Шведској, де се у 1 ици једва $\frac{1}{1,000}$ грана од земље ил' блата нађе. Тако чистих вода има и по Шкотској, па и по осталим крајевима света, и де год је високих планина а мање крте земље и де год су корита и обале од тврдога камена, те онако се једва по 1 гран ($\frac{1}{240}$ лота) нађе од блата и других растворених материја. За овима долазе воде из оних река, што имају мекша корита и кртије обале, те се нађе на ици по 4, 5 до 7 грана од оних растворених материја па и ово су воде још доста чисте, и питке, не одају никаква куса, и нису ни најмање по здравље шткодљиве. Али има их и таквих, што вуку у ици по 15 до 18 и више грана од оних страних материја; така је вода већ тешка и пићем кроз дуже време шткодљива. Добра пијаћа вода неби смела никако у ици више имати, но 5 највише 7 грана од оних странских материја. Најнечистије су речне воде испод већих вароша и села, де се увек још и многа друга нечистоћа и ђубре у њу баца.

Исто тако има и изворских и бунарских вода врло чистих, тако, да се једва у ици по 3 до 4 грана нечистоће нађе, а све оне што носе преко 20 и више грана, спадају у род непитких или рудних вода.

Од морских вода долази она из црнога и из азовскога мора као чистија, али је већ и та знатно бљутка и слана. Још бљуткија је она из великих па онда оне из међуземних мора. Ове воде имају већ по 3 па до 20 и више % од различитих соли. Најпосле долазе воде из оних језера, што нигде никојега одлива немају, особито каспског и аралског. У води од великих мора има у ици по 500 до 700 грана соли; у води из мртвога мора 2500 до 5000 грана, а то је већ преко 25%, а на пустарама источно уз реку Волгу има малих језера, којих воде преко $\frac{3}{5}$ то је преко 60% соли и других материја у себи имају.

Ако би ко рад да зна одкуда у морској и у језерској води толико соли и других страних материја, то нека се само сети, да реке, све оне материје, што их из својих извора износе, и узпут са обала спирају, у море вуку и онде нагомилавају, па вода одпарава, ал' они сметови никад. Одпарена вода пада као што је озго речено у виду кише опет на земљу, па с нова земљу и све у њој растворљиве ствари у море вуче, и то иде непрекидно. Из језера у врелом пределу и на прижеги, још више воде одпарава, па што остаје, то је гушће оним растворљивим материјама напуњено; ако се још у њега изливају реке, што нечистоћу ону непрестано а гушће довлаче, или ако уз пут прелазе преко земље де много и дебelih тавана од соли има, као околo реке Волге, то је онда довољно узрока што н. п. у води каспског језера онако много соли има.

Од соли што се у морској води налази највише је ове обичне, али има и горке и кречне, па онда има понешто јодске, сичанске, има оловне, има гвоздене и бакрене и различите друге соли. Уопште, кад помислимо, да је море корито, де носе реке све оне материје, што их узпут спирају, то је лако поњати, да се у морској води морају растворено наћи све оне материје, што су растворљиве и што на путу од оних река стоје које у то море утичу.

Наше обичне речне, бунарске и изворске воде, што их пијемо, имају по приличну гомилу највише кречне и горке соли од креча и горке земље (магнезије.) Ово је што учини, те у некој води неће вариво да се лако кува, јер се на зрно навуче љуска од креча, и неће сапун да се раствори, него се груша те отуда се зове така вода оштра ил' тврда; а ако се сапун лако сапуни и варива лако кувају, то зову ту воду благом и меком, о

којој се већ по том даје рећи, да је прилично и чиста, то јест, да мало оних и других страних материја у њој има.

Што која пијаћа вода више креча у себи има, то је обично бистрија и по кусу чисто слатка; али кад се кува, а она се замути, још баци бео талог, те цео лонац, ил' суд превуче изнутра белом кором, особито дно. Ако у којој текућој води има повише креча, а оно се ухвати по обали дуж целог корита кречна кора, те онако се и на све тврђе ствари, ако подуже у њој положе, нахвата толико креча, да остане та свар свуд унаоколо кречом навучена, окамени се.

Видесмо озго кад се на кречну воду, која је као што рекосмо најбистрија, напусти угљена киселина, а она одма побели, јер се угљена киселина веже са кречом и изађе креда, што као најситнији бео прах сву воду замути. Напуштали се угљена киселина даље, а оно се мало по мало та вода опет избистри, јер се у многој угљеној киселини и креда растопи. Узми тада ту воду, па је неколико пута прели из једног суда у други, на једаред ће се вода опет замутити, јер преливањем одлети нешто од угљене киселине, а остало није кадро, да одржи креду растопљено. Тако бива, те кречна вода своја корита и своје обале кречном кором навуче, или ако у њу ставиш новац или ма коју другу тврду ствар, а оно се мало по мало нахвата на њу креч. Исто тако бива, те се дрва и друге ствари лежећи у кречној баш као и у другој особито песковитој води окамене. Исто се тако начине по пећинама од капљика камена они ступови, де се оно кречна вода прокапљујући хвата и оздо по дну пећина и озго са слемена баш као оно од леда свеће, док се озго и оздо не саставе у тање и дебље ступове, често од врло лепих као отесаних, а каткад врло чудноватих облика.

Ако ставиш ту воду на ватру, и ватра ће истерати сувишну угљену киселину из ње још већма него што се истера преливањем из суда у суд, те отуда се замути, и мутеж падне као талог на дно, а вода озго остане чиста. Отуда ћеш поњати, како се у парним казанима, ако се не чисте, нахвата онај шткодљиви казански камен, што разбије казан и многу несрећу учини. Уједно ћеш и то видети, да се кувањем даде оштра вода претворити у благу; али ако је у води више гипса, (креча, не као у креди везано са угљеном него са сумпорском киселином), онда се неда самим кувањем претворити у меку и благу воду, него се мора у њу додати мало соде, те ова начини воду меку.

(Свршиће се.)

УСКРС.

Прослависмо благе дане,
 Јуче нам се и бог јави,
 Свети Јован данас проћ' ће,
 Радујмо се светом Сави.

Пролеће ће за њим доћи,
 Оно ће нам ускрс дати,
 Само Србин нек се спреми,
 Да га уме дочекати.

Нек' су звона сва у реду,
 Што ће ускрс да огласе
 Да их чује цело Српство,
 Да на славу прикупља се.

У Пешти о св. Јовану.

Из „Преоднице.“

И тамјана и измирне
 Нек' је доста у буради,
 Јер ће много ту требати —
 Дође л' време да се кади.

А за свеће у деснице,
 Што је мушко, нек' се стара,
 Да присветли страшном часу,
 Кад се свети гроб отвара.

Све нека је у свом реду,
 Што сјајнија да је слава,
 Кад слобода српског рода
 Из свог гроба ускрсава.

Раде Војевих.

ТОРЕАДОР.

Новела Ф. В. Хаклендера.

(Продужење.)

Дон Руис иђаше поиздаље за тореадором и премда је њега и пратилицу му само као сенку пред собом видео, ипак је по каткад чуо девојку рећи по коју оштру, љутиту реч, на које се испрва Естеван чињаше као да јој одговара утишавајући је, али најпосле се гласно продера: *caracho!*

Лиценцијат мишљаше, да ће се после ове речи брзо растати, стисне се у помрчини нуз једна врата од куће и покрије својим огртачем лице сасвим до очију. Ту стојаше он непомично и виде тореадора де му се приближује и де брзо поред њега прође. Пусту га прилично да одмакне, па му онда следоваше колико је могао обозриво скривајући се у густе сенке поред кућа.

Тако идоше они један за другим преко моста на Кадалкивиру и кад Естеван до аламеде дође, намераваше већ дон Руис, да га са неколико брзих корачаја стигне, и то би био учинио, да је онај горе уз реку ишао био, по тако мирном и усамљеном шеталишту. Али место да је то учинио, нестаде га у једној малој улици, што

од златне куле цирку води, обиђе око овог и изгуби се ту близу у једној малој кући.

„Да није у своје обиталиште отишао?“ питаше се лиценцијат заставши — „али то му не би приличило после данашњег његовог успеха при кориди. Био би рђав Шпањолац, кад не би покушао, да види како ће му се расцветати ружин пупољак, што му нагиње. Проклет био он и проклета била она, ако је то било више него само усхићеност спрема несравњеног тореадора! — А може бити, да ме је поред свега тога, што сам се јако чувао, ипак приметити, па оће да ми се уклони, или за сваки случај добро оруже да донесе — ово последње би ми било најмилије. — На сваки начин знам ја, де ћу га наћи, ако се у опште ноћас може наћи! А као за што не, та још је тако рано!“

Тек беше прошао један сат у овој дивној благој пролетној ноћи. Месец беше тако добар, да се није на небу указао, а благи сјај звезда тако слаб, да се тек могаше препознати, ако си хтео кога да познаш или да те познаду.

Дон Руис прође нуз кућу, у коју онај други беше ушао, и уместо да одмах правим путем тамо иде, куд је хтео ићи, врати се у истом правцу кроз неколико других улица натраг и за кратко време нађе се на аламеди, де под густим лиснатим дрвима неколико пута горе доле ходаше. То беше он за то учинио, да би онога могао сигурније изненадити, као и да се мало стиша, и ово последње му тако ваљано пође за руком, да је могао крај свога огртача равнодушно преко десног рамена пребацити и тако половину лица свога покрити; и шешир мало на чело навуче, а за тим лагано опиша страну, де му беше дугачки мач, што га је од куће са собом понео.

У улицама, кроз које он пролажаше, беше још доста живо. Овде онде се чуо тихи разговор на вратима или са балкона, а поред тога и звуци гитаре и тихо зујање кастањета из ког дворишта, а и песме се разлегаху по тихој ноћи уз пратњу мандолине.

Сад је дошао у каље деља лонха. Ту беше кућа Мелендесових, мрачна без светлости, као што му се чињаше. У врло лепом положају беше, да ту милој срца свога поздраве и жеље поднети може, а да га суседи не чују и не виде; према кући беше мало једно место засађено старим дрвећем, с једне стране улица, с друге једна владина зграда, де је ноћу тако тихо и мирно, као што се само желети може.

Ах, како га је сретним чинио тај усамљени положај куће ове пре неколико година, кад је он као још сасвим млад момчић овде своје песме певао, знајући да га мила слуша, која с балкона

смешаћи се шапуташе му и шалише се, а из благодарности му и по коју киту цвећа доле бацаше, због чега је после тога Паула обично од доње Леокадије мало покарана била, но не из зле намере.

Овај балконски прозор, спаваћа соба паулина, беше окренут према владиној згради, коју доста висок и широк зид с мелендесовом кућом спајаше; зид тај баш као да за то беше удешен, да на њему седећи песме своје извијаш.

И тамо горе зачу се песма, истина тихо, врло тихо — прсти певачеви једва додириваху жице и песма би му се пре шапутањем могла назвати.

Дон Руис се под густим сеном дрва ближе привуче; испрва се не обзираше на певача. Можда је какав безобразник, који је изјаву наклоности, што његовом занату намењена беше, на своју личност применио. За њега беше много важније, да прозор паулин уочи и да види, да ли се тамо још што живота показује.

Наопако! он виде тамо светлост, истина слабу, да се једва могаше распознати кроз тамне завесе. Уши му не слушаху свирку и песму, очи му беху укочено упрте на прозор, а срце му силно куцаше, бојећи се, да ће тамо све већу и већу светлост видети. Често помишљаше, да је тамо сад светлије, и кад је приметио, да се преварио, дубоко уздану, као да се за часак умирио.

У ствари пак остаде тамо горе све непромењено и мирно, поред свију ватрених срдачних речи певачевих, поред све његове молбе, да ма најмањим знаком покаже, да уздисај срца његовог разуме и да га не држи за шуштање ноћног ветра!

Сад приступи дон Руис ближе, не више у сенки дрва, већ по среди улице, и стане сасвим уз зид, и кад већ наспрам певача беше, који видећи тамну слику де му се приближује, мандолину у крило спусти, повикне му умиреним гласом: „Хеј, ти тамо горе! зар не ћеш тупусту песму једном већ свршити, па да се онда мени доле потрудиш?“

Онај на зиду се беше пригнуо подупревши се десном руком о кукове, и тек после доста подугог ћутања рече: „Ти кажеш да је моја песма пушта, а то ми сведочи, да неси кавалџер и даје ми повода, да не силазим, јер сам без оружја.“

„Ха, шта зовеш ти оружјем? — Мислиш ваљда, да сам за тобом ишао, да сам те вребао, да те ништољем или мачем нападнем?“

„Дакле ти си за мном ишао и вребао ме, је ли?“

„То се не да одрећи, и кад сам се већ толико трудио, намерио сам да овде останем, док се не сиђеш, или док неколико алгуасила не прођу, или док не сване.“

„Глас ми се твој чини да ми је познат и као да си сасвим чудновато одважан.“

„Прво може бити, а што се другог тиче, одважност моја, да поред тебе останем, то ми је дужност према обитаваоцима ове куће; јер искрено да ти кажем, држим, да не мислиш озбиљно с твојом серенадом.“

„До врага, па да зашто сам овде горе?“

„Можда да се осведочиш, да све тврдо спава, те да онда посао твој одпочети можеш.“

„Caracho! — — Стојим ти на расположењу, ма да два мача и два пиштоља на мој један худи пуњо имаш.“

Мандолину своју баци преко рамена и вешто као мачка спусти се нуз зид доле помажући се при том пречагама на гвозденој капији.

Дон Руис беше неколико корачаја натраг ступио, на једно се дрво леђма наслонио и огртач тако натраг пребацио, да онај добро видети могаше, да нема овде говора ни о пиштољима ни мачевима; десну руку беше о страну подупро, те прстима лако додириваше свој мач.

„А, дон Циснерос!“ повика онај, кад му се брзо приближио, „тако ми свију светаца шпанских, више него због мени учињене страшне увреде чудно ми је, да баш вас овде видим. Смем ли вас питати, да ли сте мислили, да је овде ко други, или баш ја?“

„За цело не други ко, него сењор Естеван Мендовија. Баш вас сам овде тражио, и јако се радујем, што сам вас нашао — баш овде.“

„А — а — а — ах, баш овде! Мислим да разумем. Ви тражите, да се са мном завадите, што сам се баш пред овом кућом десио — — — одмах сам помислио, чим сам вас познао после увреде коју сте ми нанели, да су то проузрочиле долоресине лепе очи. — Ако је тако,“ настави скоро простачки смејући се, „не треба заједно да идемо — — но чини ми се, да вам је до тог стало?“

„Особито се радујем, да сте погодили шта мислим — и ако пристајете?“ —

„За цело, дон Циснерос, велика је то част за простог тореадора, да се на мачу може мерити с потомком једне најплеменитије породице шпанске. Кад и де вам је по вољи?“

„Не би био рад, да се чиме на своју корист а против вас послужим, сењор Естеван,“ рече дон Руис ладно, „а то би било онда, кад би кући ишли, да донесемо мачеве, јер у том сам оружју ја, да се не фалим, вешт. И време пролази па за то би вам ја радије,“ дода с таким гласом, у ком се могаше познати

слабо уважење, шта више презирање, „друго оруже предложио, којим боље умете руковати — наваху или, ако је по вољи, штилет, који ћете за цело код себе имати.“

„Ајдмо!“ повика тореадор, страшно погледавши младића. „Нека вам се испуни жеља.“

Они одоше заједно.

„Али немојте се срдити, сењор Естеван,“ рече Руис пријатељским, скоро веселим гласом кад су већ неколико корачаја одмакли, „ви споменусте мало пре лепе очи доње Долоресе као узрок, због ког сам ја тражио, да се с вама завадим — оставимо све лепе очи на страну.“

„Како вам је воља, дон Циснерос.“

„И мој чин, ако вам је по вољи. Зовите ме сењор Руис и сматрајте ме као лидиадора почетника, који је на вас, славног Мендовију, љубоморан.“

„Дакле ипак је љубоморност у ствари?“

„Зашто не — но ајдмо!“

„Куда вам је по вољи?“

„На аламеди се често тако шта догађа, па би могли тамо стражи у шаке пасти. Знате шта, на сваки начин имате ви у вас кључ од којих побочних врата цирка — ту нас не ће нико узнемиривати.“

„Видим, да озбиљно мислите.“

„Сасвим озбиљно.“

„И дивим се вашој срчаности.“

„Благодарим на похвали, премда она двојак изгледа.“

„Ту смо,“ рече тореадор, кад су ћутећи доста дугачки пут до цирка прешли; отвори мала једна врата окренувши једно дугме на њима, и кад обоје сад у широком мирном цирку беху, рече тореадор с великом озбиљношћу, почем је врата затворио, — „погледајте овамо дон Руисе! Само овако терба браву да притиснете, да можете на поље изаћи. Морам вам то рећи, јер при свему том можно је да се догоди, да ће те сами из цирка поћи.“

Месец се беше баш родио и преко најгорње галерије осветљаваше благом својом светлошћу велики круг.

„Неко особито ме чувство обузима,“ рече Руис, скочивши вешто преко табласа, „што у цирк овако особитим начином долазим.“

„Још вам остаје на вољу, да се одавде удалите,“ рече му тореадор, „почем сте ово место при месечини разгледали. Изјасните ми се довољно о вашим напрасним речима.“

Руис ману главом, и баци огртач на лево раме, обмота крај

истога око леве руке и извуче мач. „Заклео сам се, да мало ваше крви видим,“ рече за тим особитим гласом — „држим, сењор Есте- ване, да ћете штилет предпоставити навахи?“

„За цело! — Наваха је оруже за мазгаре и кријумчаре.“

„Сеченице, како ми се чини, једне су дужине.“

„Да богме, два добра толедска мача.“

Дон Руис изви се у куковима, корачи левом ногом мало на- траг и забодје пету у песак.

Тореадор учини тако исто, и кад тако ова два лепа, вита, узрасна младића један према другом стајаху, кад им се очи по- лако светлити почеше, кад руке пружише и један другом очи у очи упрли беху, тада се само сажалевати могаше, што нема гле- далаца, да се надиве овом особитом двобоју.

Одпоче се скоро као игра оне две лепе девојке у посади (гостионици) у Тријани: ни један не хтеде другог одмах управо напасти, за то се обилажаху, левом руком покривајући прси, а у десној спуштен мач држећи; сад се сударише наједанпут као на знак какав, али тако силно, да се обојица после једног тренутка натраг повукоше, ништа се друго не могаше сада чути, до теш- ко дисање и звука мачева. Изгледаше, као да су обоје у снази подједнаки. На такав начин победити није се могло: окретност мораде решити.

Лагано се опет приближише, сваки леву руку напред пру- живши и тако предосторожно и полако, да изгледаше, као да би сваки хтео што дуже може да избегне додир с другим, и кад најпосле обоје сасвим један на другог ударише, неко време се не могаше видети, да се мачеви мичу — тада се оба заједно заблиста- ше, сад удари песница о песницу, обоје притискоше за један тре- нутак силно један другог, да за тим подједнаку игру с нова за- почну. Ма да се борци тако мало кретаху, и ма да тако незнат- на изгледаше сила, коју један против другог употребише, у ис- тини беше то ипак другче, што се по тешком дисању јасно по- знати, шта више чути могаше, и да је светлије било, могло би се приметити, како црте на лицу у обојице затегнуте беху, како зубе и усне стискиваху, како им се по лицу тавна румен обасу и како им се на челу показа зној као грашак.

Сад полети мач дон руисов као муња испод руке тореадору и без сумње би га у прса био погодио, да му његова велика о- кретност не беше помогла — али он се окрену с десна на лево на пети, и како дон Руис с превеликом силом ударио беше, по свој прилици би, сувише напред искочивши, себе опасности изложио, да није у очима тореадоревим приметио, да ће тај скок на стра-

ну, у цирку познати кијевро, учинити, те натраг скочи у оном тренутку, кад Естеван мач подигао беше, да га прободу; али и он беше скоро тако исто окретан као и противник му, и тек сад, почем се за часак натраг повукао, удари поново на Естевана, који изненађен вештином свога противника, не могаше се потпуно одбранити, већ му мач руку, истина само слабо, запара, али се тек виде црна крв, де с белог рукава капље.

Усне тореадорове страшно задрхташе, не од бола, већ од силне љутине. Очи му се претећи засветлише, кад рече: „Моју сте крв већ видели, дон Руисе, и ви би ми јако замерили, кад и ја не би сад желео, да видим, какве је боје ваша.“

„За цело, сењор Естеване, за цело.“

И борба се започе из нова, само би сад безпристрастан гледалац врло јасно могао приметити, како је тореадор све на то ишао, да противника свога мало по мало у такав положај натера да му месец, који се сад преко горње галерије цирка подигао беше, управо у лице угре, и што му је то за руком пошло, беше једина несмотреност, којом се дон Руисе може окривити; али можда му ни то не би поглед збунило, јер он не гледаше на светлост, већ му око беше укопано у оку противника, који је на њега страховито навалио.

Но сад му се учини, као да месеца нестаје, црна сенка му паде на лице и он брзо погледа горе. Тада спази он на највишој галерији једну црну слику, која беше месец заклонила и чињаше се, као да развија тамна крила, да доле у цирк слети — —

— — „Ах, проклетниче!“ шкрипну зубима одмах за тим, јер тореадор беше тај тренутак на своју корист употребио и тако силно на њега напао, да га је из равнотеже избио. Истина само на десно колено паде, али против воље, механично, одупре се песницом у песак, да не би са свим на земљу пао, а тим се свом противнику изложи, који му на грудима мачем претијаше.

Тад се зачу од горе глас женске: „Естеване! Естеване! Био ма ко, што сад оће да удари, убица је — убица — убица!“

„Тако ми Бога! у том има право,“ промуца тореадор — „Овде — овде — баш овде на овом месту — устаните, дон Руисе — мислим, да можете бити задовољни.“

Руку с мачем спусти и промрља: „Уверен сам, при првој кориди ће он као крвава авет између мене и торера (бика) да стане.“

Лиценцијат се лагано подиже, и кад сада пред својим противником стојаше, пружи му руку и рече: „Победилисте на другчији начин него што сам се надао и желео и могу вас уверити,

сењор Естеване, да одавде одлазим са жалоснијим срцем, него што сам овамо дошао.“

„Идите само дон Руисе и радујте се вашем младом животу, а немате се за што стидети, јер ко зна, да ли не би ја можда овде код ваших ногу у крви лежао, да се она није тамо горе појавила — Долорес — добро сам познао глас, она је за нама ишла, она нас је збунила у борби, да за тим без трага опет нестане. То ми ништа добро не прориче.“

„Ја је више не видим. Хоћемо л' је потражити? Ја ћу вас пратити, сењор Естеване.“

„Узалудан труд — она је исто тако брзо нестала, као што је и дошла — збогом!“

„Збогом! ја сам обвезан благодарношћу.“

Обојица метнуше мачеве у корице и изишавши из цирка одоше сваки својим путем.

Али за то још не беше велики цирк сасвим остављен, јер кад се кораци оне двојице у тихој ноћи не чуше више, подиже се на горњој галерији опет иста она слика у црном огртачу, која у мало што не беше узрок смрти дон Руисовој. То беше Долорес, која се, кад виде, да су јој речи борбу прекинуле, у густу сенку сакрила, што овде горе међу седиштима беше, а сад се опет подиже и гледећи за њима рече презорно отворивши горњу усну: „Тамо доле сам бар несрећу одклонила, ма да се иста овде“ — притисну обе руке на срце — „с болом и јадом увукла. О, познао је он мој глас, о томе сам сигурна, али није држао, да је вредно труда, да ме потражи и са мном се измири. Наравно — наравно, јер срце му је испунила слика оне лепе сењоре, што му драгоцене гривне баца и којој он серенаде даје. Проклета била, она оће све да ми отме! Проклета била, и овај мач, којим сад у ваздух ударам, нека њено срце погоди и смртно га рани. Још једанпут проклета била, проклета!“

(Продужиће се.)

ГЛАС ИЗ ХРВАТСКЕ

О НАШОЈ НАЈНОВИЈОЈ КЊИЖЕВНОСТИ.

У трећој и четвртој свесци „Књижевника“, који је за прошлу годину а баш сада изашао, налазимо ваљан чланак „Кратак преглед хрватко-србске књижевности од посљедње двије-три године.“ Чланак је тај написао млади, вредни

књижевник хрватски В. Јагић. Многе лепе мисли, које су у том чланку развијене, многе истине, које су у њему казане, побудиле су нас, да из њега нашим читаоцима саопштимо оно, што ће их се највише тицати, и што им може од поуке и користи бити, ако стану и сами премишљати о свему ономе, што се у том чланку тако лепо казује. На ово нас је, осим свега тога, навело још и то, што се „Књижевник“ у нашим крајевима слабо чита, а свакако би грехота била, да наш свет не чује брата свога Хрвата како искрено говори о јединству језика, о слози и заједничком раду. Ал' нека говори сам писац:

Код нас се још једнако непонима која је права вриједност и значење народне књижевности. Велика већина нашега свијета није још узгојена за читање, пак зато и неможе књиге штовати, јер незна њезине сласти и користи. Други ако и читају штогод, то чине само од заната, чине зато, што се без тога никако не може да буде. У нас има и људи, одлични по својој части, који су ипак велике мрзикњиге. Био ма какав појав народнога живота, особито који се очитује у књижевности, они се већ у напријед боје, еда се неби и на вратима њихова патриотизма покуцало, да буду тобоже подупиратељи народне просвјете, чему они баш много нетеже. Разлога и изговора да се томе уклониш има сила божја, међу којима није доиста последњи тај, што су се назад десетак и више година наши социјални одношаји пуно промијенили, те смо навикли на големе отприје нечувене материјалне потребе свагдањег живота, поред којих нам нестаје средства и времена, да се и за духовну пићу побринемо. Да што рекох, духовну пићу? Зар и те у књигама има? Тога вам многи неће ни да вјерују.

Уз такве увјете лако је помислити, каквово ће бити стање наше књижевности. Може ли бити надање, да ће она процвати ондје гдје је тек немногиштују, а још рећи љубе? Мислим ипак да није у нас свагда толика млитавост владала, колико управо последње двије-три године; да нисмо вазда толике небриге бивали, колико овај час, гдје нам је у исте омладине некако охладњела негдашња љубав према народној ствари. Мјесто неокаљана одушевљења усађен је у наше срце отров подлога материјализма; културни живот западнога свијета, који се доселио к нама истом недавном епохом њемачкога владања, указа нам до сада понајвећма само своју злу слику. Лакомо отимање за добитком без пожртвовања, безначајност у јавном, неморалност у фамилијарном животу и многи други грјеси — то су вам ужасни појави наше данашње цивилизације; она је љутим отровом затрвала особито онај

наш нараштај, који је на несрећу и без своје кривње по онаким туђим узорима одгојен те под њима млађани вијек свој провео; то су душевни синови до недавно господујућег туђинства, то је болест, од које тешко болује наше вријеме, и ако се скорим не нађу озбиљни љечници, да јој на пут стану, страх ме је касно ћемо је пребољети.

Надасмо се додуше последије године 1860., да ће нам одлахнути, да ће наступити боља времена, згоднија нашем народном развијању; али као што сви знамо, она нас нада већим дијелом превари. Јадни народ наш бију све једнако са сваке стране велике неправде; он подноси невоље које су тим несношљивије, чим се боље и опћенитије осјећа, колико су незаслужене, ода свуда се гомилају противштине његова народнога бића, ако га и још и нису сасвим обрвале. Коров живота културнога, који свагда брже ниче од племенита сјемена; биједа материјалнога стања, коју су нам скривили други, и домаћи разврат политички, за који си одговарамо сами — све то кува као у вулканском котлу, те трује и раствара наше друштво . . . Колико има људи толико снаге, да се одупру овим силовитим противницима нашега народног живовања, да не упадну у мрежу једноме или другоме? . .

Што је зло само од себе, може по околностима још и горе изаћи. Велики се догађаји приправљају, о којима виси сретнија или још несретнија будућност нашега народа. Страшно би било, да нас нађу неприправне, да нам се догоди као оним дјевицама светог писма, које су без уља остале . . Намрштило се небо, ваздух је пун муњине, која ће за недуго големом праском тик нас провалити на земљу. Растркане овце једнога крда чврсто се сабијају око свога пастира, када слуте, да је олуја на домаку; оне слиједе послушно гласу његову, да их сретно дојави на торине. Има ли и у нашега народа такав општи глас, који би сви његови дијелови једнако познавали? Тај би се могао за сада само у књижевности наћи; само по идеалном пољу могао би се слободно разлијегати тај јединствени глас, те громко одјекивати од једнога краја до другога. А јесмо ли збиља дотле доспјели?

До сада се неможе говорити ван о slabим приправама, које томе путу доводе, и о веома полагану напретку. Хрватско-српска књижевност неноси само двоје име, већ је све до сада жалибог у истину двоја; нераздвајају нас само двојака слова, него што је пуно важније, двојаке идеје. Ако и јест један главни увјет испуњен, јединство језика али где нам је јединство мисли? Ми нерадимо јоштер ни у довољну поразумљењу, камо ли у потпуној слози! Правац наше књижевности, како се развија на јед-

ном крају, битно се разликује од онога, што бива на другој страни. За неке идеје, које су једној половици народа најсветији аманет, неће друга половина ни да зна; што ће једне највећим одушевљењем наданути, код тога ће другима крв у жилама стинути; чиме се једни поносе, тим се други ниште; за чим једни теже, тога се други клоне! Може ли се тако игда до слоге доћи?

Пратећи пазљивим оком нашу најновију књижевност, находим велику разлику међу западом и истоком већ и код самих писаца. На истоку је последњих десетак година прирастао веома знатан број млађих књижевника; на западу једва су млађи радници подобни испунити редове старијима, камо ли да их одмијене. То нам је доказ, да је оно доба, што дође нама иза катастрофе од године 1848., већма нахудило народу хрватском него ли народу српском. Истина је цијела, да су Хрвати и јаче извржени били навалама елемената туђих, него ли Срби, које је с једне стране заклањао народ мађарски, с друге штитио их и подупирао слободни (барем с народне стране) живот српски у кнежевини. Немислим ипак, да је то једини и довољан разлог, да нам право стање изјасни; зашто су исто оно доба и Словенци једнако приштени били, и опет се њихов нараштај од год. 1850—1860 суразмјерно боље и јаче одржао, него ли истодобни хрватски. Узроци су дакле томе жалостноме појаву сасвим другдје. Ја би их находио понајвише у том, што се је од год. 1836—1850 хрватско племе између свију југословенских највећма напрезало, те је високо летећи на лагани крили илирскога одушевљења, знаменит и необичан душевни живот разширило; а кад се иза тога уморени и у многим надама преварени сами себи дозваше и у себе повратише, нађоше у брзо врата дома свога замандаљена господством туђих људи, туђих закона, туђега језика; одатле завлада народом очајање и малодушност. По физичким законима чим је јача акција, тим је јача и реакција. Једнаки ударци неболе свакога и свагда једнако.

Где има више младих књижевника, ондје и лијепа књижевност боље напредује; младеж се понајрађе бави песништвом, особито ситнијим врстама, н. пр. лириком, затим приповијеткама и новелама итд. Старије главе ишту озбиљније предмете, или се сасвим остављају књижевне радње. Зато је у новије вријеме и наша белетристика на истоку много напредовала те од године до године дубље корен пушта у плодовиту омладину; једнаким је кораком она на западу назадовала те већ и на крај пропасти дошла. Може ли се зар дубље пасти, него ли када читава половина нашега народа, што се латиницом служи, неима него цигли

један лист, белетристици намењен, пак је и тај за политичке новине везан, а непостоји самосталано. ¹⁾ Жалостне ове истине неумијем си другачије протумачити него ли тијем што у нас млађих књижевника нестаје, а старији, колико се још баве књигом, посветише се озбиљнијим струкама литературе, или их политичко кретање сваки час одазивље на друго поље, којему треба једнако врстних радника.

Али управо таквом пригодом, када сви добро знамо и осјећамо, да нам књижевност болује, а видимо, да нити вријеме и околности мирну њезину развијању непријају, требало би да се оствари велика и света идеја књижевнога зајединства хрватско-српскога. Ако нам је збиља до напретка књижевнога, ако је младежи нашој до народне белетристике, зашто да не усвоји бар оно, што јој пружа литература српска? Није ли пушта ријеч без значења, што се говори, да Хрвати и Срби имају један језик и једну књижевност, посвједочимо то и животом, докажимо нашим држањем, да нити је Хрвату туђе оно, што излази на свијет под именом српским, нити Србину оно, што под именом хрватским. Када дакле нама Хрватима „Невен“ увену, „Славонац“ и „Гласоноша“ усахнуше, а и „Наше горе лист“ пожутје, колико нас чита изврстне листове српске, новосадску „Даницу“ и „Матицу“ или биоградску „Вилу“? Одговор: николико, или таман толико, да је врло наблизу ничему. Или дакле рецимо, да наш свијет веће ни мало нехаје за нашу књигу, или признајмо, да у толи потреби тој књижевној слози хрватско-српској недотјерасмо далеко: једно је и друго зло, а скоро се незна, што је горе. Наопако по нас, ако се већ једном неоканимо од маленкости велика питања градити, те се поради незнатних ствари цјепкати и слабити, гдје би нам било знати и видјети, ако нисмо слијепи, да нам само сложна и ускорена радња јамчи за успјешан напредак у колу осталих културних народа данашњег свијета и вијека.

Ко умије дохватити право значење велике ријечи Баконове: „Знање је моћ,“ ко зна колик је у данашњем развитку народа задатак књижевности, колик ли је она фактор народне ексистенције, тај ће доиста болним срцем и горким посмјехом погледати на кукавно стање наше књижевности, што није ни дотле доспјела, да би се осјећао иколик њезин уплив на подизање и исправљање нашега приватнога и јавнога живота. Које чудо што ни у којем

¹⁾ Ово је писано прије него се и знало, да ће Дежелић издавати белетристичан часопис „Драгољуб.“ Видјећемо, какав ће му бити успјех, колико ли ће вриједити.

питању, које се тиче нашега народнога бића, нема међу нама поразумљења, нема слоге и заједништва, кад нам није књижевност још на толико ојачала, да би нас већ из рана, од млађаних година, када су њежни утисци наше душе, узгајала јединственим мислима о нашим народним тежњама и о њиховим коначним циљевима! — —

Нама нестаје главни предувјет, без којег се цветање народне књижевности ни помислити не може — то је самосвјестан, чисто народан живот друштвени. Пригрливши вољно обичне форме данашње уљудности, како нам их доније култура западно-европејска, затросмо и све једнако још затиремо наше народне осебине; одпокле што навикосмо, како наш прости народ говори, по „нимшки“ се одијевати, приоусмо такођер за туђи језик и туђе мисли. Колика је аномалија нашега друштвенога стања, види се већ од туда, што у нас мора школа тежак бојак бити с домаћим кућним животом, мјесто што би га настављала и усавршивала. Зато нам и нису школе онолико снажне, колико би биле, да могу градити на наравиту темељу. У нас ће бити све дотле зло, док нестане кућа и фамилија најчвршћим бедемом наше народности; немислим дакако просту сељачку колибу, у којој нема вишега живота, већ фамилију образовану, које су чланови одушевљени идејама данашње просвјете, а уз то свјестни чувари своје народности. Имали у нас дан данашњи таквих кућа и таквих фамилија? и колико? Заредите кроза све разреде нашега друштва, у једном ће те их наћи мање него ли у другом.

Уз такве околности још је велика срећа по нас, што је барем јавни живот пошао правцем народним, што је барем ондје признано природно право наше народности. Надајмо се, да његову замашају неће моћи задуго одољети туђинство ни у скромности, камо се кришом завукло; уздајмо се, да ће сила јавности, која је народна, савладати и кућу, која је сад још туђинка.

Тројако се дотиче наш јавни живот књижевности: у школи и научним заводима, у журналистици као одсејеву политичкога живота и у народним казалиштима.

Нема сумње, да су данас школе најјача подлога наше књижевности; није ипак ни у том задовољено свима потребама. Наше школе понајприје нису посве онако уређене, како би најбоље одговарало садањему степену нашега душевнога развитка. Поврх тога има и та велика незгода, што се живот школски на истоку мало или нимало несудара с оним на западу: тако се са два краја обрађује поље народне просвјете, али без међусобнога подупирања. То се види већ и у радњи око школске књижевности, која је на скроз раздвојена у хрватску и србску, једна иде напоредо

уз другу, пак се слабо гдје и додијевају, камо ли да би се подпомагале, те једна другу подизале. Напокон наши научни заводи нису сви ни довршени, недотјераше јоштер до највишега краја, да буду колико би требало самосвојни, да према вољи својој и жељама нашим узгоје знаност у правцу народном. Има истинабог Биоград своје „учено друштво“ и своју „велику школу“, али није ни она доста „велика“, да буде правим средиштем и јаким огњиштем, из којег би варнице просвјете и образовања врцале по читавом народу србском; а наш Загреб нема по незгоди и неправди још нити академије нити велике школе.

Журналистика је посљедак силно развијенога живота политичкога. И она спада у књижевност, где испуњује лијепу задаћу, да буде учитељицом народа. Наше новине, којих број додуше није велик, чини се ипак, да налазе одсјеком више читатеља, него ли икоја друга књига за себе: еле лијепе згоде, да уз остали садржај, који је тек дневна значења, понуде читатеље своје такођер обћекористним поукама, да их макар иза потаје приуче на читање озбиљских ствари, да им што више и што чешће припомену о народној књижевности, да пропрате све вредније појаве наше књиге не тек пуком фразом од неколико обћенитих ријечи, већ и језгровитим извадком главних мисли онога дјела, нека би већ једном свијет наш дознао, да је књижевност огледало народних идеја и народнога мишљења. Једном ријечи да кажем, у нас би се имала сва скрб на то обратити, да буде што ваљаније и свестраније уређиван подлистак политичких новина, ово домишљато чедо француске културе.

Најмогућније ће утјецати на образовање нашега друштва, када се ваљано развију, народна казалишта. За сада имамо жалибог на свем коликом словенском југу тек два овака завода: један у Загребу, други у Новом Саду. Што је нашега народа уз јадранско море, свуда господи таљанштина и таљанска Талија, почамши од Ријеке све онамо до поносита Дубровника; а међу Савом, Дравом и Дунавом забављају нас скиталице њемачке, којима се ни броја незна. Како томе инштитуту треба особита публика, најме народно образовано грађанство, нимало се нечудим, што га нема по неким помањим и сиромашним градовима, који су већим дијелом буди понијемчени буди потаљанчени; али да Биоград, главни град кнежевине србске, столица србскога кнеза и свих земаљских власти, јоштер неподике свога сталнога казалишта, тому се тим више чудимо, чим мање вјерујемо, да неби у Биограду испуњени били сви горе поменути увјети. Наша казалишта нису се дакако јоштер на високо понела, нису што би ваљало да буду, казалишта

народна; колико се ипак и у кратко вријеме уз озбиљну вољу и пожртвовање неких таквим заводима дораслих мужева напредовати може, доказаше нам двије посљедње године позоришта загребачкога, што је и врло строга критика јавно признала. За данашње стање наших казалишта и њихов одношај према обћинству чини ми се, да пуно значе ријечи Шилерове, што их год. 1782. изрече о њемачком позоришту: *Bevor das Publikum für seine Bühne gebildet ist, dürfte wohl schwerlich die Bühne ihr Publikum bilden.* С тога држим, да је за сретан напредак наших позоришта од превелике знаменитости: мирна, праведна, безпристрастна критика; али критика, која се неосврће тек на песника и глумце, већ и на публику, а на то као да су наши критици заборавили.

(Продужиће се.)

КЊИЖЕВНОСТ.

ИСТОРИЈА СВЕТА ЗА НАРОД И ШКОЛУ у 4 књиге. Написао Стојан Бошковић. Књига прва: Историја старога века (с једном картом). У Београду, државна штампарија 1866. 8-на. VI. Стр. 381. 3. л.

Сваки, који поље прати, шта се у нас на књижевном пољу произвађа, знаће, да су у нас ретки појави књижевни, на којима се види озбиљна студија и истинско одушевлење за науку. У толико већма се дакле обрадовати мора, кад му дође у руке дело, којег наслов мало час споменух. Није ми овде намера, да критикујем посао човека, који се, ако се не варам, много година већ шњиме бави, само ми се не може на ино, а да с искреном радошћу не поздравим дело, које се међу најважније појаве у нашој књижевности уврстити може, и које ће, то слободно рећи смем, и најстрожију критику моћи издржати.

Много се иште знања и вештине да се напише историја света, било за научену класу, било за народ, било за школу, а још много више да се напише књига, која ће бити и школи и народу намењена. Ту писац долази у искушење или да му дело буде строго научно па тако неразумљиво и сувопарно за већу публику, која нема прилике да се у спомоћним наукама повеснице вецба и предавања и разјашњавања слуша, или да буде голо приповедање догађаја без систематског развијања и дубље мотивације. Г. Стојан Бошковић је сретно прошао између ове Сциле и Карибде, међу које се из племените ревности, да двострукој потреби нашег народа одговори, навезао. Он је написао овај први део своје историје

света тако, да се може згодно у школи употребити а и народу ће добро дошао бити; те је тако поштено, српски одржао реч, коју је при објави дела свога српској публици задао.

По овој књизи судећи писац испуњује све, што се може искати од онога, који се лађа тога труднога посла, да пише историју света. Ова је књига написана дубоким познавањем историјских догађаја, и стоји сасвим на висини данашње науке и резултата, до којих се у најновије доба у овој струци знања дошло. О том се сваки, који само завири унутра, уверити може; а најбољи су доказ томе класична дела и извори, из којих је г. Стојан Бошковић своје историјско знање црпио. Он је, проучавајући и пишући стари век своје историје света, употребљавао све оно, што је написао Нибур, Шлосер, Дункер, Струве, Швиглер, Вебер, Монтескије, Шафарик и многи други француски, немачки, словенски и српски писци о повесници верозакона, државног, књижевног и научног, уметничког и осталог просветног живота људског.

Ал' он није само разлику направио између догађаја, који су у науци овој као истинити и необориви проглашени од оних, који спадају у скаске и приповетке, те тако свачему своје одређено место у овој књизи дао, но је и већ једаред распоређен материјал тако обрадио, како се само може искати од научно изображеног писца. Он је наиме сваки повеснички догађај прагматички развио, наводећи му повод и узрок, који га је изазвао, онда га је до вршка постепено довео и напоследку му и последице, које су га пратиле и опет можда нове догађаје покренуле, набројао. Тако ће сваком, који се пажљиво у ову књигу задуби, лако бити жицу догађаја, који су се на разним местима и у разна времена збили, наћи и развитак повеснице рода људског од најстаријег доба сватити.

У овом делу дакле веје дух истинске науке историјске; али оно још и доказује, да писца при писању историје руководи начело непристраности и човечности, које се ретко и у гди којих иначе славних писаца осталих народа налази. Писац историје света сматра цео род људски као једно наравствено тело и покушао је, да српском свету покаже, како се оно развијало и до оног степена савршенства дошло, на ком се сад налази. Њему је у души хришћанско начело, по ком су сви људи браћа пак сваком треба допустити, да се слободно развија и да на олтар општег напретка онолико допринесе, колико силе његове допуштају.

Но осим ових врлина, које сам досад набројао, има у овој књизи још и других, са којих ће увек нашој књижевности на дику и понос служити.

Тако јој је велика врлина што је писац, издавајући књигу

„за народ и школу“ изабрао онај сугласни начин писања, који је нуждан особито кад се оће да се за науку задобије публика, која се не броји у научну класу, и омладина која почиње на извору знања црпити. Он наиме с највећом озбиљношћу ал' и с највећим одушевљењем заузима се за све што је лепо, истинито и узвишено, те тако не само разуму но и срцу, које је такођер један од главних покретача, што човека у радњи његовој руководе, говори и на то иде, да га на велика, племенита дела покрене.

Исто тако велика је врлина књизи овој, што је тако занимљиво писана, да се човек чисто чудити мора, како се тако крупна историјска факта, тако дубоке истине и узвишене мисли, којих је препуна, тако просто, без заплетених изражаја и без периода могу исказати.

У кратко све што је у овој књизи написано тако је пуно духа; мисли су наиме тако логичне те једна из друге иду, стил и језик тако је леп, да ако икога има, који досад није осећао, каква је то сладост учити историју света, нека узме ову књигу у руке, па кад је стане читати, с места ће се уверити.

Пошто сам навео врлине, којима се писац историје света одликује, као што се из овог првог дела види, остаје ми још да кажем шта је овој првој чести главни садржај и од какве ће користи бити по нашу публику.

Читалац ће у овој првој књизи историје света као у бистром огледалу видети свуколику историјску радњу старих културних народа. Ту ће дознати које су биле и гди су поникле прве државе и прве клице образованости људске. Ту ће научити како источни народи, који су у јужној и југозападној Азији живили, нису развили вишу духовну радњу, нису могли да поњају, да над материјом ваља увек да влада оно што је лепше и божаственије у човеку, а то је дух његов, ако ће да опстане и напредује, те су тако или заостали увек на истом степену развитка или су се изгубили у мору народа и времена. Осим тога упознаће се читалац са два најславнија народа старога света а то су Јелини и Римљани. Ко није знао, дознаће, да су ова два народа, особито Јелини, основачи образованости светске; јер они су клицу њену, коју су из Азије и Африке добили, тако брзо и тако бујно развили, да је од ње данас, помоћу новијих културних народа, постало огромно стабло, које својим гранама цео свет прекриљује и од чијег плода сад сви народи, којима је стало до просвете, по вољи својој уживају. Па и сама пропаст ова два народа биће за радознала читаоца од велике поуке. Увериће га, да и образованих народа мора нестати, ако странпутицом пођу. Срби треба, по мом уверењу,

особито, да повесницу Јелина проучавају, јер и телесним и душевним даровима јако на њих наличе. Као што им је земља, на којој живе, једна другој близу, тако су им и нарави њиве. Бистар и дубок разум, јуначко срце, ватрена љубав вери и народу свом, то су биле особине, које су дичиле јелински народ и са којих је он постао најјуначнији и најученији народ у староме свету. Ко сме Србину сва та својства одрицати и рећи, да и он не ће, кад му сунце слободе сине, на пољу наука така иста велика дела поизвршивати као што је већ на бојноме починио! Та свет се већ задивио производима духа српског оваког какав је од природе! А да шта ће радити кад се на призми светске образованости разгранана па га у свој његовој чаробности запази!

А ко не ће рећи да су и у Србаља оне исте слабе стране, које и у Јелина, а те су: завидљивост, неслога, сувишно уздање у личну снагу и способност, отуд отимање о власт и државна поцепаност. С тога је ова књига по Србе од неоцењиве вредности, јер ће у њој наћи себе саме описане, па ће сваки знати шта му ваља чинити, да се истребљују пороци народни; а то је поред овакове књиге у толико лакше, што је писац ретком вештином нагласак ударио на све подвиге духа јелинског, који су народу том опстанак његов осигуравали, и све, који су му растројство и пропаст донели.

Но у овој књизи нису само разложена дела, која су народи старог века као моралне целине починили, овде ће читалац наћи и потање обележене поједине историјске личности, које су се одликовале разумом, науком, јунаштвом, поштењем и другим врлинама духа и срца човечијег, те ће тако упознати се са читавом збирком узоритих људи, који су така дивна дела починили, да се и данданаас код свију народа славе и за углед стављају. Тако ће не само држављанин но и муж и отац и брат и пријатељ наћи у овој књизи довољно пријатне забаве и корисне науке.

С тога је пре свега родитељима српским дужност, да ову књигу деци својој набаве. У њој ће она наћи за млађану душу крепке ране те ће ојачати је и приуговорити се, да мушки сноси све незгоде, које на човека могу наићи, кад се на море живота навезе.

Исто тако мислим, да не ће од сад бити српске средње и више школе, у којој се не ће ова изврсна књига увести. Да се по њој може у вишим и нижим гимназијским разредима предавати, то сам се ја, који на гимназији новосадској у неким разредима историју предајем, потпуно уверио и могу мојом чашћу посведочити, да је ова књига за ових 4—5 месеци, од кад по њој пре-

дајем, а предавати сам могао, јер ми је писац чим је неколико табака штампано било у свескама шиљао, да је, велим, таку сјајну пробу издржала, какву није ваљда никаква школска књига ни у којег другог народа. Но, мислим, да ми није нужде доказа наводити кад ево живих, нелажних сведока, мојих ученика! Од како су добили Бошковићеву повесницу у руке, деси ми се то, што ретко којем професору, да ђаци сами ишту, да им више задам но што сам био одредио. И тако они не читају него тако рећи гутају све, што је у овој књизи написано.

Према ваљаности овог дела, мислим, да му је цена врло мала. С тога ће сваки претплатник радо додати оних 50 н., за које је Бошковић цену делу повисити морао, јер му је књига за 10 табака већа испала. А који једаред добије ову књигу у руке, уверен сам, да не ће, ако иоле има љубави науци овој — а има ли кога који историју овако написану не би радо читао? — да не ће, велим, пропустити да не буде и даље претплатник овом преважном делу, којег ће друга чест донети историју средњег века, у ком су поред осталих народа и Срби своју државу основали и за Душана силног до највеће славе се попели. Има ли Србина, који не ће поитати, да се и на овај део одма пријави? Има ли Србина, који, кад ову прву књигу проучи, не ће из свег срца Богу се помолити, да нашем честитом брату Стојану Бошковићу здравља да, да и остале делове „историје света“ што скорије сретно доврши и књижевност српску новим благом обогати, кад му је Бог тако лепа дара и знања дао!

Светозар Савковић.

ПОДЛИСТАК.

Г л а с н и к.

* 18. фебруара о. г. давао је у Новоме Саду беседу Александар Морфидис, учитељ певања и свирања. Успех, којег су му том приликом ученици и ученице показале, могао је сваког задовољити. Видело се, да је Морфидис стари вештак, који може, само кад хоће, много учинити. Сви његови ђаци отсвирали су своје комаде лепо, а особито су се одликовале госпођице: Јелисавета Бигина, Сида Велисављевића и Милева Исаковића, које су лепом и вештом свирком својом себи образ осветлале, а уједно показале, да ће моћи далеко дотерати у музичкој вештини, ако им до тога озбиљно стало буде. После свирке, певке и декламавања дошле су, по обичају, игре на ред и весело друштво није се разилазило до пред саму зору.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

- БЕОГРАДСКЕ ИЛУСТРОВАНЕ НОВИНЕ.** Издаје и уређује М. Миловук. Година I. Излазе у Београду 1. и 16. сваког месеца на табаку. У Београду, у државној штампарији 1866. Стају на годину: у Србији 60 гр., за Аустрију 6. фр. 50. н. а. вр. с поштарином. (При свршетку године 1866. престале су излазити док боље прилике не настану.)
- ШКОЛСКИ ЛИСТ.** Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић. Година VIII. Излази у Сомбору двапут на месец: сваког 15. и последњег. У Сомбору брзотиском Андрије Вагнера и друга 1866. На вел. 8-ни. Цена му је са „Пријатељем србске младежи“ заједно 4. фор. а. вр. на годину.
- ПРИЯТЕЛЬ СРБСКЕ МЛАДЕЖИ.** Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић. Година I. Излази у Сомбору двапут на месец као додатак „Школском листу“. У Сомбору брзотиском Андрије Вагнера и друга 1866. На вел. 8-ни. Стоји са „Школским листом“ заједно 4. фр. а. вр. на годину.
- РУЖА.** Шалвиво-сатирични забавни лист. Издаје и уређује Михаило Ђ. Белешевећ. Година II. Излази у Београду једнапут на недељу. У Београду, у државној штампарији 1866. На 4-ни. Стоји на годину за Србију 48. гр. чарш., а за Аустрију 5. фр. а. вр.
- КОМАРАЦ.** Шаливи лист. Уређује Лаза Телечки, издаје печатња Игњата Фукса. Година VI. Излази у Новоме Саду десетог, двадесетог и последњег дана свакога месеца на по табака. У Новоме Саду, печатња Игњата Фукса 1866. На 4-ни. Стоји на годину 4. фор. а. вр. (Комарац је престао излазити 30. јулија 1866, а изашло је од њега 20 бр.)

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше, да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак, или бар потпун и веран наслов сваке књиге.

С А Д Р Ж А Ј.

Вода што је пијемо. (Продужење.) — Ускрс. — Тореадор. Новела Ф. В. Хаклендера. (Продужење.) — Глас из Хрватске о нашој најновијој књижевности. — Књижевност Историја целог света од Ст. Бошковића. — Подлистак. — Гласник. — Библиографија.

Издаје: Матица Србска.

Уређује: А. Хацић.

Платонова штампарија у Новоме Саду 1867.